

คู่มือโครงการส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566
โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
กิจกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
กิจกรรมย่อยส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชตระกูลถั่วเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร

1. ความสอดคล้อง

- 1.1 ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- 1.2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 3 การเกษตร
 - แผนแม่บทย่อย : การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

2. หลักการและเหตุผล

พืชตระกูลถั่ว เป็นพืชที่มีความสำคัญต่อระบบการปลูกพืช เนื่องจากเป็นพืชอายุสั้น ใช้น้ำน้อย สามารถปลูกทดแทนข้าวนาปรังเพื่อลดปริมาณผลผลิตข้าวในประเทศ ช่วยตัดวงจรการระบาดของศัตรูพืช และช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับดิน นอกจากนี้พืชตระกูลถั่วยังเป็นพืชที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยใช้บริโภคและเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูปต่างๆ ซึ่งปัจจุบันผลผลิตพืชตระกูลถั่วมีไม่เพียงพอ จึงต้องนำเข้าจากต่างประเทศสูญเสียเงินออกนอกประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท แต่ขณะเดียวกันปริมาณผลผลิตกลับมีแนวโน้มลดลงตามพื้นที่การเพาะปลูก ซึ่งในปี 2564 พบว่า ประเทศไทย มีพื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลือง ถั่วเขียว และถั่วลิสง จำนวน 144,030 ไร่ 883,874 ไร่ และ 102,583 ไร่ ปริมาณผลผลิต 38,892 ตัน 106,064 ตัน 34,160 ตัน และปริมาณการนำเข้า 158,023,000 ตัน 26,617 ตัน และ 64,494 ตัน ตามลำดับ สำหรับสาเหตุหลักที่ทำให้เกษตรกรมีการเพาะปลูกพืชตระกูลถั่วลดลง เนื่องมาจากเกษตรกรขาดแรงจูงใจ เพราะพืชตระกูลถั่วเป็นพืชที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำเมื่อเทียบกับพืชแข่งขันชนิดอื่นๆ เกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี ขาดการรณรงค์ส่งเสริมการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรให้เกิดความตระหนักในการใช้เมล็ดพันธุ์ดี เนื่องจากเกษตรกรโดยทั่วไปจะซื้อเมล็ดพันธุ์จากพ่อค้าในท้องถิ่น ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ความงอกต่ำ ทำให้เกษตรกรต้องใช้เมล็ดพันธุ์ในอัตราสูงส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง และการใช้เมล็ดพันธุ์ที่ไม่มีคุณภาพส่งผลให้พืชตระกูลถั่วมีการเจริญเติบโตไม่สม่ำเสมอ ผลผลิตต่ำ ไม่มีคุณภาพ และทำให้เกษตรกรไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตในชั้นคุณภาพดีได้

อย่างไรก็ตามถึงแม้พืชตระกูลถั่วจะมีข้อจำกัดมากมาย แต่เป็นพืชที่มีความจำเป็นที่จะต้องคงอยู่เพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ และความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ ดังนั้น กรมส่งเสริมการเกษตร จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกพืชตระกูลถั่วเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหาร เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดีในชุมชน พร้อมสร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกรให้หันมาปลูกพืชตระกูลถั่วเพิ่มมากขึ้น และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชตระกูลถั่วแก่เกษตรกร ตลอดจนเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตภายในประเทศเพื่อลดการนำเข้า

3. วัตถุประสงค์

- 3.1 เพื่อพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร
- 3.2 เพื่อพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน
- 3.3 เพื่อจัดจางารณรงค์และประชาสัมพันธ์การผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน

4. เป้าหมาย/สถานที่ดำเนินการ

- 4.1 เกษตรกรในพื้นที่ 32 จังหวัด จำนวน 2,600 ราย

4.2 จัดตั้งและพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน จำนวน 130 ศูนย์ โดยสนับสนุนแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์แก่เกษตรกรสมาชิกศูนย์ฯ เดิม (ต่อเนื่อง 3 ปี ตั้งแต่ปี 2564, 2565) และศูนย์ฯ จัดตั้งใหม่ ปี 2566

ชนิดพืช	จำนวนศูนย์	เกษตรกร (ราย)	เป้าหมายผลิต		รองรับพื้นที่ปลูก ในฤดูแล้ง (ไร่)
			(ไร่)	ตัน	
ถั่วเหลือง	35	700	1,400	262.5	17,500
- ศูนย์ใหม่ ปี 66	12				(187.5 กก./ไร่)
- ศูนย์เก่า ปี 64,65	23				
ถั่วเขียว	50	1,000	2,000	100	20,000
- ศูนย์ใหม่ ปี 66	22				(50 กก./ไร่)
- ศูนย์เก่า ปี 64,65	28				
ถั่วลิสง	45	900	1,800	270	13,500
- ศูนย์ใหม่ ปี 66	16				(150 กก./ไร่)
- ศูนย์เก่า ปี 64,65	29				
รวม	130	2,600	5,200	632.5	51,000

4.3 พื้นที่ 32 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก นครสวรรค์ น่าน พะเยา พิษณุโลก เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง สุโขทัย อุตรดิตถ์ ชัยนาท ลพบุรี อุทัยธานี กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย ศรีสะเกษ สุรินทร์ หนองบัวลำภู อุรธานี อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด อำนาจเจริญ และจังหวัดมหาสารคาม

5. กิจกรรม และวิธีการดำเนินงาน

5.1 การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้

1) จัดอบรมเจ้าหน้าที่ หลักสูตร เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว (เฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ยังไม่เคยผ่านการอบรมในหลักสูตรดังกล่าว) โดยใช้วิทยากรจากกรมวิชาการเกษตร จำนวน 1 ครั้ง เป็นเงิน 369,600 บาท

5.2 จัดเวทีวิเคราะห์ จัดทำแผนการผลิตสินค้า

1) การจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน โดยรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน

จำนวน 130 ศูนย์ๆ ละ 20 ราย รวม 2,600 ราย

2) จัดเวทีวิเคราะห์ และจัดทำแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์

จำนวน 2,600 รายๆ ละ 200 บาท จำนวน 1 ครั้ง ครั้งละ 1 วัน เป็นเงิน 520,000 บาท

5.3 ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร

1) ถ่ายทอดความรู้เกษตรกรในการใช้เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว

จำนวน 2,600 รายๆ ละ 200 บาท จำนวน 2 ครั้ง ครั้งละ 1 วัน เป็นเงิน 1,040,000 บาท

2) จัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว

ศูนย์ฯ ละ 5 ไร่ จำนวน 130 ศูนย์ รวม 650 ไร่ โดยสนับสนุนปัจจัยการผลิตบางส่วน เพื่อทำแปลงเรียนรู้ เป็นเงิน 1,737,500 บาท ดังนี้

ชนิดถั่ว	จำนวนศูนย์	แปลงเรียนรู้ (ไร่)	ค่าปัจจัยการผลิต (บาท/ไร่)	รวม (บาท)
ถั่วเหลือง	35	175	2,800	490,000
ถั่วเขียว	50	250	2,200	550,000
ถั่วลิสง	45	225	3,100	697,500
รวม	130	650	-	1,737,500

3) จัดทำแปลงส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว
ศูนย์ฯ ละ 35 ไร่ จำนวน 130 ศูนย์ รวม 4,550 ไร่ โดยสนับสนุนปัจจัยการผลิตบางส่วน
เพื่อสร้างแรงจูงใจ เป็นเงิน 6,597,500 บาท ดังนี้

ชนิดถั่ว	จำนวนศูนย์	แปลงส่งเสริม (ไร่)	ค่าปัจจัยการผลิต (บาท/ไร่)	รวม (บาท)
ถั่วเหลือง	35	1,225	1,500	1,837,500
ถั่วเขียว	50	1,750	1,100	1,925,000
ถั่วลิสง	45	1,575	1,800	2,835,000
รวม	130	4,550	-	6,597,500

หมายเหตุ : ค่าปัจจัยการผลิตของชนิดถั่วไม่เท่ากัน เนื่องจากราคาเมล็ดพันธุ์ อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ต่อไร่ และ
การดูแลรักษา แตกต่างกัน

8. ผลผลิต ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด

8.1 ผลผลิต (output)

มีการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน จำนวน 130 ศูนย์ มีเกษตรกรสมาชิกศูนย์ฯ 2,600 ราย

8.2 ผลลัพธ์ (outcome)

มีเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วคุณภาพดีกระจายสู่ระบบการผลิตในชุมชน จำนวน 632.5 ตัน และรองรับพื้นที่ปลูก 51,000 ไร่

8.3 ตัวชี้วัด

เชิงปริมาณ : มีศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน จำนวน 130 ศูนย์ มีเกษตรกรสมาชิกศูนย์ฯ 2,600 ราย

เชิงคุณภาพ : มีเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วคุณภาพดีกระจายสู่ระบบการผลิตในชุมชน จำนวน 632.5 ตัน และรองรับพื้นที่ปลูก 51,000 ไร่ และการผลิตสินค้าเกษตรมีประสิทธิภาพและมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 3

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร เกษตรกรมีการเพาะปลูกพืชตระกูลถั่วโดยใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม ศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชนมีการพัฒนาอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถกระจายเมล็ดพันธุ์ดีสู่ระบบการผลิตในชุมชน จำนวน 632.5 ตัน และรองรับพื้นที่ปลูก 51,000 ไร่ รวมทั้ง ประชาสัมพันธ์การผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชนให้เกษตรกรและบุคคลที่สนใจได้ทราบถึงแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ดี

10. การประเมินผลโครงการ

ติดตามประเมินผลจากระบบรายงานผลการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร (e-Project Management System)

11. หน่วยงาน/ผู้รับผิดชอบ

สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร

1. ชื่อ นางสาววัลภา ปันตะ

ตำแหน่งผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมพืชน้ำมันและพืชตระกูลถั่ว

โทรศัพท์ 0 2561 0453

E-mail: agriman33@gmail.com

2. ชื่อ นางสาวยุวรี บานเย็น

ตำแหน่งนักวิชาการเกษตรชำนาญการ

โทรศัพท์ 0 2561 0453

E-mail: agriman33@gmail.com

3. ชื่อ นางสาวจุฑามาศ ช่างประดิษฐ์

ตำแหน่งนักวิชาการเกษตร

โทรศัพท์ 0 2561 0453

E-mail: agriman33@gmail.com
